

Élettársak a jog kanyargós útján

A cikk Tóth Ádám 2003-ban írott tanulmányából kiindulva mutatja be, hogy annak megjelenése óta milyen elképzelések láttak napvilágot az élettársi kapcsolatok jogi szabályozását illetően. Kitér az új Polgári Törvénykönyv előmunkálatai során készült szakértői javaslatokra és azok jogirodalmi értékelésére. Bemutatja, hogy az elfogadott törvényszöveg mennyiben tér el ezektől a javaslatoktól, és kifejti, hogy az miért jelent visszalépést a korábbi elképzelésekhez képest. A 2022-es népszámlás statisztikai adatainak fényében és az Európai Családjogi Bizottság mintaszabályainak alapul vételével vázolja fel, hogy milyen változtatásokra lenne szükség, hogy a jogi szabályozás megfeleljen az élettársi kapcsolat növekvő társadalmi elfogadottságának és az Európában kialakult trendeknek.

Tárgyszavak:

családjog, élettársak, régi Ptk., Ptk. Konceptió, Ptk. kodifikáció

Based on a study written by Ádám Tóth in 2003, this article presents the ideas that have emerged regarding the legal regulation of de facto partnerships since its publication. It discusses the experts' proposals made during the preparatory work for the new Civil Code and their evaluation in legal literature. It shows how the text of the enacted law differs from these proposals and explains why this represents a step backwards compared to earlier ideas. In light of the statistical data from the 2022 census and based on the model rules of the Commission on European Family Law, it outlines what changes would be necessary for the legal regulation to correspond to the growing social acceptance of de facto partnerships and the trends which have developed in Europe.

Keywords:

family law, de facto partners, old Civil Code, Civil Code Concept, Civil Code codification

„Az utat arra kell építeni, amerre az emberek járnak.”

A 2003-ban indult Családi Jog folyóirat második számában elgondoltató cikk jelent meg Tóth Ádám tollából az élettársi kapcsolatok jogi szabályozásáról.¹ A Szerző a „Bevezető kételkedések” alcím alatt felsorolta azokat a tényezőket, amelyek komoly fejtörést okoznak a jogászoknak ennek a párkapcsolatnak a szabályozását illetően, ilyenként nevesítve az élettársi viszonyok számának növekedését, számos társadalmi csoportban a házasság alternatívájaként történő megjelenését, a „megvetetből” egyre inkább az elfogadottá válását, azt, hogy az élettársként együttélés már nem kizárólag az ún. próbaházasság szerepét tölti be, hanem sokan önálló életformaként választják. Felvetette a kérdést: „mi jobb, elébe menni az eseményeknek vagy kivárni, amíg egy hangulatokkal és indulatokkal terhes légkörben politikusok és nem szakmai szempontok döntenek” az élettársi jogviszony szabályozásáról. A statisztikai adatok, az élettársi és a házastársi viszony jellemzőinek összevetése (kiemelve azt, hogy az élettársak eleve egy kötetlenebb kapcsolatban kívánnak élni, amely könnyebben szüntethető meg, mint a házastársi kapcsolat), továbbá külföldi és történelmi példák alapján arra a következtetésre jutott, hogy az élettársi kapcsolat jogi elismerése nem kérdés. Ám azt markánsan meg kell különböztetni a házasságtól és lehetővé kell tenni a nyilvántartását, amely nagy segítséget jelentene a bíróságoknak a kapcsolat felbomlását követő – elsősorban vagyoni – jogviták rendezésében. Tóth Ádám külön pontban foglalkozott az élettársak egymás utáni öröklésének kérdésével, kiemelve, hogy az új Ptk. Konceptiójának kidolgozásán ügködő öröklési jogi munkacsoportban is éles vita kerekedett abból, hogy a leendő törvény hosszabb (10-15 éves) és a halál időpontjában fennálló élettársi kapcsolat után elismerje-e a túlélő élettárs házastárséhoz hasonló törvényes öröklési jogát vagy őt csupán a közösen használt lakás és annak berendezési tárgyai továbbhasználati joga illesse meg. Záró mondatában rámutatott, hogy a szabályozás mottója „az utat arra kell építeni, amerre az emberek járnak” közmondás kell legyen, és „a szabályoknak addig kell megszületniük, amíg az ész uralhatja a kodifikációt és nem az érzelmek egymással csatázó nyomása.”

A cikk megjelenése idején az élettársi kapcsolat az 1959. évi IV. törvénynek (a továbbiakban: régi Ptk.) az 1977. évi IV. törvénnyel és az 1996. évi XII. törvénnyel módosított rendelkezéseiben, a kötelek körében, az egyes szerződéseknel kapott szabályozást, amely az élettársi kapcsolat definíciója mellett tartalmazta az együttélés vagyoni jogkövetkezményeit. A magánjogi szabályozás az

1 Tóth Ádám, Az élettársak jogainak bővítéséről. Családi Jog 2003.2. szám. 12-18. o. [továbbiakban: Tóth, Az élettársak]

1977-es módosítással – a bírói gyakorlat nyomdokain² – jelent meg, a definíció 1996-ban változott meg úgy, hogy az azonos nemű párokra is kiterjesztette az élettárs fogalmat.³ Sem a bejegyzett, sem a nyilvántartott élettársi kapcsolat nem volt még ismert. A törvény értelmében az élettársak az együttélésük alatt a szerzésben való közreműködésük arányában közös tulajdont szereztek, ha az arány nem volt megállapítható, azt azonos mértékűnek kellett tekinteni; a háztartásban végzett munka pedig a szerzésben való közreműködésnek számított.

Ebben az írásomban – a teljesség igénye nélkül – azt kívánom főbb vonalakban felvázolni, hogy hova jutott az élettársakra vonatkozó polgári jogi szabályozás hazánkban Tóth Ádám cikkének megjelenése óta, az mennyiben van összhangban az ilyen kapcsolatok egyre növekvő számával és a társadalom többségének értékrendjével, mennyiben követi az Európában kialakult trendeket és mintákat. Ennek során röviden bemutatom a 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) kodifikációja során felmerült szakmai elképzeléseket, a Ptk.-t megelőző szakértői és bizottsági javaslatot, az elfogadott törvényt, továbbá a jogirodalomra támaszkodva azt, hogy miért tekintem „kanyargós útnak” e kapcsolatok jogi szabályozását és annak gyakorlatát. Néhány mondatot szentelek arra is, miként látnám „kiegyenesíthetőnek” a tovább építendő utat.

Koncepció és Szakértői Javaslat

A régi Ptk.-nak a Kormány 1050/1998. (IV. 24.) határozatával elrendelt felülvizsgálata célként tűzte ki egy korszerű, a nemzetközi gyakorlatnak megfelelő Polgári Törvénykönyv megalkotását. A kormányhatározat által létrehozott Polgári Jogi Kodifikációs Szerkesztőbizottság – a polgári jog különböző területeire szakosodott munkacsoportok szakmai anyagai alapján – kidolgozta az új Ptk. Koncepcióját, amelyet a Kormány az 1003/2003. (I. 25.) Korm. határozatával jóváhagyott. E szerint a családjog anyaga, önálló Könyvet alkotva, beépül az új Polgári Törvénykönyvbe, amely azonban nem csupán a családjogról szóló 1952. évi IV. tv. (Csjt.) által lefedett társadalmi viszonyok szabályozását foglalja magában, hanem az addig a kötelmi jogba tartozó élettársi kapcsolatra vonatkozó normákat is, és a kapcsolathoz, a vagyoni jogi hatások mellett, hosszabb élettársi

- 2 A Legfelsőbb Bíróság PK 827. (átszámolás után 94.) számú állásfoglalása már az 1960-as években „családi jellegű társadalmi viszonyoknak” ismerte el az élettársi kapcsolatot, amelynek vagyoni jogkövetkezményeit a polgári jogi társaság mintájára látta rendezhetőnek.
- 3 A közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben élő férfi és nő definíció ekkor az ilyen kapcsolatban élő „személyek”-re módosult az Alkotmánybíróság 14/1995. (III. 13.) AB határozatát követően, amely alkotmányellenesnek találta, hogy a jogszabály e párkapcsolatnál különbséget tesz a különnemű és az azonos nemű partnerek között.

kapcsolat megszakadása (és további feltételek fennállása) esetén tartási jogot, az élettársak által közösen használt lakásra pedig a kapcsolatnak egyikük halálával történő megszűnése esetén törvényes öröklés jogcímén lakáshasználati jogot biztosít. A Konceptióhoz kapcsolódó Tematika hangsúlyozta, hogy az elképzelt szabályozás nem emeli az élettársi kapcsolat védelmét a házasság szintjére, de a hatályos joghoz képest többlet-jogokat biztosít, míg az élettársi kapcsolat regisztrációhoz kötését elvetette.⁴

A Családjogi Könyv első szakértői munkatervezete az elképzésekkel egyezően a tényleges együttélésen alapuló élettársi kapcsolatokat vonta volna a szabályozás körébe, és pedig a házasságéinál jóval kevésbé részletes keretszabályokkal, lehetővé téve a kapcsolat nyilvántartását az önkormányzat jegyzőjénél (ún. fakultatív regisztráció), ami mindössze a kapcsolat tényének bizonyítását könnyítette volna meg. A bírói gyakorlatban felmerült esetekből kiindulva rögzítette az élettársak együttműködési és támogatási kötelezettségét, és az életközösség megszűnése esetén tíz év, illetve ha a kapcsolatból gyermek származott, egy év élettársi együttélés után a rászoruló élettársnak - a házastársi tartás feltételeivel - tartást, a másik élettárs kizárólagos tulajdonában álló lakáson pedig - a házastársénál szigorúbb feltételekkel - használati jogot engedett. Az élettársak vagyoni viszonyai körében törvényes vagyoni rendszerként a tulajdonközösségnél kötetlenebb közszerzemény – a kapcsolat megszűnésekor az együttélés alatti vagyonnövekedésben a közreműködés arányában való részesedés –bevezetését javasolta. Az Öröklési jog szabályai szerint pedig a túlélő élettárs az örökgyógyal közösen használt lakáson legalább tíz évi élettársi kapcsolatot követően szerzett volna használati jogot.

A jogalkotás azonban elébe ment a szakértői elképzéseknek, mert a 2007. évi CLXXXIV. törvény (a továbbiakban: Bét. I.) mind az azonos nemű, mind a külön-nemű élettársak részére lehetővé kívánta tenni a bejegyzett élettársi kapcsolatot, ami nem a tényleges együttélésen alapul, hanem az anyakönyvi nyilvántartásba történő bejegyzésen, azaz státust hoz létre az érintett partnerek számára. Ezt a törvényt az Alkotmánybíróság a 154/2008. (XII. 17.) AB határozatával - még annak hatályba lépése előtt - megsemmisítette, kimondva ugyanakkor, hogy az azonos nemű személyek számára a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézményének létrehozása nem alkotmányellenes. A Szerkesztőbizottság és a munkabizottságok megbízatásának megszűntével, 2008-ban, az abban résztvevő szakemberek által jegyzett Szakértői Javaslat, a Családjogi Könyv "Az élettársi jogviszony" c. Harmadik részében a bejegyzett élettársi kapcsolat legfontosabb szabályait még a Bét. I.-ben foglaltaknak megfelelő tartalommal, a *de facto* élettársi kap-

4 Az új Polgári Törvénykönyv Konceptiója és Tematikája. Magyar Közlöny, Különszám, 2003. február

csolatot pedig - a fakultatív regisztrációt elhagyva – a Szerkesztőbizottság által jóváhagyott tervezettel egyezően dolgozta ki.⁵

Az Alkotmánybírósági döntés nyomán a 2009. évi XXIX. törvény (a továbbiakban: Bét. II.) a bejegyzett élettársi kapcsolatot most már kizárólag két, tizennyolcadik életévét betöltött azonos nemű személy partnerkapcsolataként szabályozta, utaló szabállyal a házastársakra vonatkozó jogokra és kötelezettségekre, amely alól a névviselés, az apasági vélelem, az asszisztált humán reprodukciós eljárásban való részvétel és a gyermek örökbefogadása a kivétel [Bét. II. 3. § (1) bek.]. A de facto élettárs számára lehetővé tette ugyanakkor az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásába, mint a közjegyzők által vezetett közhiteles nyilvántartásba való bejegyzést, ami 2010. július 1. és 2010. december 31. között különemű élettársak esetén apasági vélelmet keletkeztetett (ezt a joghatását a 2010. évi CXLVIII. törvény 2011. január 1-jével helyezte hatályon kívül), egyébként a kapcsolat bizonyítását könnyítette meg.

Az új Ptk. Bizottsági Javaslat - a külön törvényt nem érintve - a Családjogi Könyvben, a házasságot követő Harmadik Részben, a bejegyzett élettársi kapcsolat létrejöttének, megszűnésének és családjogi következményeinek legfontosabb szabályait rögzítette, tartalmilag a fentiekkel azonosan, míg a tényleges együttélésen alapuló élettársi kapcsolat fogalmát (létrejöttét és megszűnését), annak nyilvántartását, és a Szakértői Javaslat azonos jogkövetkezményeit (együttműködési és támogatási kötelezettség a kapcsolat fennállása alatt, annak megszűnése esetén legalább tíz éves kapcsolat vagy egy éves kapcsolat és közös gyermek esetén tartási és lakáshasználati jog, közszerzeményen alapuló vagyoni jogi rendszer) ezt követően külön részben helyezte el. Az Öröklési Jogi Könyv változatlanul tartalmazta a túlélő élettársat 10 év együttélés után megillető lakáshasználati jogot.

A Bizottsági Javaslat megoldásait a jogi szakirodalom túlnyomó részben pozitívan értékelte. Erre példaként említhetjük *Szeibert Orsolya* élettársi kapcsolatokról szóló monográfiáját, amelynek záró részében a szerző a kodifikáció 2010 márciusi helyzetét tekintve úgy vélte, hogy a tervezett szabályozást „kétségtelenül európai, sőt olyan megoldásnak kell tekinteni, amely az Európában ’megszokott-nál’ lényegesen magasabb szintű szabályozást garantál”⁶. *Hegedűs Andrea* pedig arra figyelmeztetett, hogy „a jogalkotó előtt álló feladat nem kevesebb, minthogy elismerje az élettársi együttélést családjogi jog viszonyként” és „az ezen élet-

5 *Vékás Lajos* (szerk.), Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. Complex, Budapest, 2008. 391-570. o

6 *Szeibert Orsolya*, Az élettársak és vagyoni viszonyaik. HVG-Orac, Budapest, 2010. 358. o.

formát választó felek számára olyan jogokat biztosítson, amelyek az abban élők számára elengedhetetlenül rendezésre szorúlnak.”⁷

A Kormány a törvényjavaslatot 2012-ben a Bizottsági Javaslatlal egyezően terjesztette az Országgyűlés elé.

Élettársak a Polgári Törvénykönyvben

Az Országgyűlés által elfogadott és 2014. március 15-én hatályba lépett Ptk. sem a Szakértői Javaslat, sem a Bizottsági Javaslat elgondolásait nem követte, azoknak a *de facto* élettársi kapcsolatra vonatkozó szabályait kettévágta: az élettársi kapcsolat fogalmát és annak vagyoni jogkövetkezményeit a Hatodik Könyv (Kötelmi Jog) „Egyes szerződések” részében, míg az élettársi tartás és lakáshasználat szabályait a Családjogi Könyvben (VII. cím: Az élettársi kapcsolat családjogi hatásai) helyezte el. Ezzel kifejezésre juttatta, hogy az élettársi jogviszonyt továbbra is szerződéses kapcsolatnak tekinti, amelynek lehetnek családjogi joghatásai, de nem a felek szándéka, együttélésük módja eredményez családjogi hatásokat, hanem közös gyermek és legalább egy éves együttélés szükséges ahhoz, hogy a „szerződés” családjogi kapcsolatként funkcionáljon, és a kapcsolat megszűnése esetén a rászoruló élettárs tartási követelést érvényesítsen vagy igényt tarthasson a másik élettárral közösen lakott lakás használatára. Ha tehát az élettársaknak nincs közös gyermeke, hiába éltek bármilyen hosszú ideig élettársakként együtt, nevelték egyikük vagy mindkettőjük gyermekeit, vezettek közös háztartást, gyarapították közös javaikat, az említett családjogi hatások nem léteznek. A Bizottsági Javaslatlal ellentétben a Ptk. elhagyta az élettársak közös cél érdekében történő együttműködési és támogatási kötelezettségét, és teljesen kizárta az élettársakat az egymás utáni törvényes öröklésből.⁸

A házassághoz több tekintetben hasonló bejegyzett élettársi kapcsolat egyáltalán nem került be – a magánjog lehetőleg egységes szabályozására hivatott – Kódexbe, olyan szinten, hogy azt a törvény rendelkezései nevesítve a „hozzátartozó” fogalomkörben és a házassági akadályok körében sem említik [Ptk. 8:1.§ (1) bek.], egyedül a tényleges élettársi kapcsolat fennállását kizáró körülmények között szerepel [6:514.§ (1) bek.], míg a törvény a *de facto* élettársi kapcsolatot a hozzátartozók között felsorolja. Mindez a gyakorlatban bizonytalansági tényezőként jelent meg a tekintetben, hogy az új szabályozás elvetette vagy megtar-

7 *Hegedűs Andrea*, Az élettársi kapcsolat a polgári jogi kodifikáció tükrében. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2010. 159. o.

8 Többek között ezeket a változásokat is kritikával illeti *Vékás Lajos*, Bírálattal és jobbító észrevételek az új Ptk. kapcsán (zárószavazás előtt). Magyar Jog, 2013. 1. szám. 1-7. o.

totta-e a bejegyzett élettársaknak a régi Ptk. által biztosított közeli hozzátartozói státuszát. A bizonytalanságot az Alkotmánybíróságnak az Alapvető Jogok Biztosának indítványára meghozott 3003/2021. (I. 14.) AB határozata igyekezett eloszlatni.⁹

Kérdés, vajon a fentiekben vázlatosan ismertetett megoldások összhangban állnak-e a társadalmi tendenciákkal, az élettársi kapcsolatok egyre növekvő számával és a CSJK-nak a családi viszonyokban a gyermekek védelmét és a családi viszonyokban a gyengébb fél védelmét kimondó alapelveivel (Ptk. 4:2. és 4:4.§)? Vajon abba az irányba épül-e az út, amely egyezik az emberek többségének elvárásaival, vagy a jogalkotás olyan kanyarjairól van szó, amelyek utóbb visszanézve majd nem kívánatosnak bizonyulhatnak?

Statisztikai adatok és mintaszabályok

Tóth Ádám a tanulmányában néhány külföldi példával és statisztikai adatokkal támasztotta alá az élettársak jogainak bővítésére vonatkozó elképzeléseit, rámutatva, hogy „az élettársi kapcsolatok elismerése ugyan ma már nem kérdés, de az élettársak jogainak biztosítása valamennyi jogterületre kiterjedően még várat magára.” Ugyanakkor hozzátette, hogy munkája „örlődés az érvek és az ellenérvek között.”¹⁰ Ha a cikke megjelenése óta eltelt időben bekövetkezett változásokból indulunk ki, úgy vélem, hogy az élettársak jogainak bővítését alátámasztó érvek kerülnek többségbe az ellenérvekkel szemben.

A cikkben alapul vett (1994-es) adatok szerint ugyanis hazánkban a párkapcsolatban élők száma 2 622 435 volt, amelyből 142 786, tehát 5,4 százalékuk az élettársi kapcsolatban lévőké (ami akkor jelentős növekedés volt az 1970-ben mért 2,3 százalékhoz képest). A Szerző szerint a „trend egyértelmű”, ami egyrészt a hagyományos, vallási alapú erkölcsi renden alapuló társadalom átalakulásából, jogi ismerethiányból, másrészt abból adódik, hogy a társadalomban az élettársi kapcsolatok a megvetettből egyre inkább elfogadottá válnak.¹¹ A 2022. évi népszámlálás adatai még egyértelműbb változást mutatnak: a párkapcsolatban élők száma 3 973 000, ebből 848 000 fő, vagyis 21,3% a *de facto* élettárs, amelyhez csekély számú bejegyzett élettárs (9700 fő, ebből 4500 férfi és 5200 nő) járul. Meg kell említenem, hogy a 2010-es években jelentősen nőtt a házastársi és csekély mértékben csökkent az élettársi viszonyt választók aránya, ami nyilvánvalóan

9 A probléma részletesebb kifejtését és az AB határozat ellentmondásait lásd: *Kőrös András*, Utak és útvesztők – a Ptk. Családjogi Könyvének egyes jogalkalmazási kérdései. *Magyar Jog*, 2023. 3. szám. 133-143. o.

10 *Tóth*, Az élettársak. 18. o.

11 *Tóth*, Az élettársak. 13. o.

a kizárólag házastársaknak járó állami támogatásoknak volt köszönhető (ezt nevezték „házasságkötési boom”-nak), ám az évtized második felétől ismét a házasságok csökkenésének és az élettársi kapcsolatok relatív növekedésének lehetünk tanúi (arról, hogy az élettársak fenti számában milyen mértékűek azok a kapcsolatok, amelyek később házasságba torkollottak, nincs adat.)¹².

Ami a külföldi példákat illeti, írásomban, a területi korlátokra tekintettel nincs lehetőség országokénti elemzésre, még az Európai Unió tagországaiban sem (habár a témával foglalkozók tudják, hogy Európán belül is láthatók liberálisabb és konzervatívabb jogi szabályozások, előbbire a Benelux és a skandináv államok, utóbbira Franciaország, Anglia, Lengyelország lehet példa¹³). Az utóbbi évtized nemzetközi tendenciái azonban – nézetünk szerint – megfelelően tükröződnek az Európai Családjogi Bizottság által közzétett Elvekben. A Bizottságot 2001-ben a családjog európai harmonizációjának támogatása céljából, több európai országot – köztük hazánkat – képviselő professzorok hozták létre.¹⁴ A Bizottság 2013-tól kezdődően dolgozott a *de facto* élettársakra vonatkozó Elvek kidolgozásán, amelyeket 2019-ben tett közzé.¹⁵

Az Elvek preambulumban a Bizottság célként fogalmazza meg a *de facto* élettársakként együtt élők helyzetének javítását, elismeri a partnerek magánautonómiáját, érdekközösségüket és a gyengébb fél védelmének szükségességét, különösen a kapcsolat megszűnése esetén, a család jólétéhez való nem egyenlő mértékű hozzájárulásukat, nem téve különbséget a különböző és az azonos nemű párok kapcsolata között. Szándéka, hogy hozzájáruljon a családjog európai harmonizációjához és erősítse az állampolgárok jogait. Mindezek érdekében az Elvek a párként való tartós együttélést egyértelműen családi kapcsolatnak tekintik, hangsúlyozzák a partnerek jogegyenlőségét, mintaszabályokat állítanak fel a családi otthonok és a háztartási felszerelési tárgyaik védelmére, a megállapodások megkötésének szabadságára, közös tulajdonuk védelmére és a közös tartozásokért való felelősségükre. Részletes rendelkezéseket tartalmaznak a kapcsolat élők közötti megszűnése valamint az egyik élettárs halála

12 A 2022-es adatokat és azok elemzését lásd: *Monostori Judit-Szabó Laura*: Együttélés formák, családtípusok, továbbá: *Murinkó Livia - Spéder Zsolt*, Házasság, élettársi kapcsolat, mindkét tanulmány. In: *Monostori Judit - Óri Péter (szerk.)*, Demográfiai portré. KSH NKI, Budapest. 7. és 1. fejezet.

<https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografiaiportre/issue/view/613>
(letöltve 2025.09.03. napján)

13 Erről részletesen lásd: *Molnár Sarolta*, Az uniós jog és jövője a házasság és más típusú együttélések témájában. *Iustum Aequum Salutare*, 2014. 4. szám. 141-156. o.

14 Az Európai Családjogi Bizottság (*Commission on European Family Law*) által, számos európai ország megoldásainak elemzése alapján kidolgozott Elvek nem tekinthetők modellszabálynak, csupán tudományos alapon kidolgozott mintát jelentenek szabályozáshoz.

15 A *de facto* élettársakra vonatkozó Elveket magyar fordításban, azok magyarázatával együtt lásd: *Szeibert Orsolya*, Az Európai Családjogi Bizottság *de facto* élettársakra vonatkozó Elvei. *Családi Jog*, 2023. 2. szám. 9-12. o.; és *Szeibert Orsolya*, Az Európai Családjogi Bizottság *de facto* élettársakra vonatkozó Elvei és a Ptk. élettársakra vonatkozó szabályainak összevetése. *Családi Jog*, 2023. 2. szám. 13-18. o.

esetére, beleértve a rászoruló fél tartási jogát és a volt közös lakás további használatának jogát is, attól függetlenül, hogy a kapcsolatból született-e közös gyermek vagy sem.

E rövid felsorolásból is látható, hogy a magyar Ptk. szabályozása csak kis részben felel meg a kidolgozott mintáknak, az élettársi kapcsolathoz csak akkor fűz családjogi joghatásokat (tartás, a másik élettárs lakásának használati joga), ha a kapcsolat legalább egy évig tartott és abból gyermek származott. A túlélő élettárs törvényes öröklési jogát pedig a magyar szabályok nem ismerik. Mindezt annak ellenére, hogy a szakértői tervezetek a felsorolt családjogi joghatásokra – a Családjogi Könyv keretén belül – javaslatot tettek. Gyanítható, hogy – Tóth Ádám szavait idézve – az elfogadott törvényt illetően „egy hangulatokkal és indulatokkal terhes légkörben politikusok és nem szakmai szempontok” döntöttek.

Előrettekintés

Ezeknek a soroknak az írásakor, a Ptk. hatályba lépésének 10 éves évfordulója alkalmából folyik az élettársakra vonatkozó szabályozás felülvizsgálata is.¹⁶ Ennek során hangsúlyozottan jelent meg az igény az élettársi jogviszony családjogi szempontú revíziójára. Bár – véleményem szerint – a teljes körű szabályozás Családjogi Könyvben történő elhelyezésére, politikai akarat hiányában jelenleg nincs esély, a részletesebb, „családbarát” megközelítés igencsak fontos lenne. Ennek sarokpontjai lehetnek: az élettársak kölcsönös együttműködési és támogatási kötelezettségének a rögzítése, a kapcsolat vagyoni jogi következményeinek önálló és részletesebb kidolgozása, és tartós (legalább öt éves) együttélést követően az arra rászoruló élettárs tartási és lakáshasználati jogának elismerése, függetlenül attól, hogy a kapcsolatból született-e gyermek vagy sem. És természetesen biztosítani kellene a túlélő élettársnak a törvényes öröklési státuszát is legalább olyan formában, hogy ne lehessen a párja halálát követően „kitenni” öt – az esetleg évtizedek óta használt – volt közös lakásból. Remélhetőleg a 10 éves Ptk. revíziója során ezek a szempontok jelentőségüknek megfelelően kerülnek értékelésre.

Zárszóként rámutatnék arra, hogy a megfelelő jogalkotói szándék hiányában a bírói gyakorlat közelíthet az általam kívánatosnak tartott megoldásokhoz. Mint említettem, magát az élettársi kapcsolatot és az ahhoz fűződő jogkövetkezményeket a bírói gyakorlat „fedezte fel” és tette láthatóvá az 1960-as évektől, még

16 Igazságügyi Minisztérium és a Kúria is munkabizottságokat hozott létre a gyakorlat áttekintésére és az esetleges törvénymódosítási javaslatok kidolgozására.

az 1977-es Ptk. módosítás előtt. Később – a hagyatéki hitelezői igény, valamint az egyik élettárs betegségéből eredő jövedelemszerzési képességének tartós kiesése esetén rámutatott az élettársaknak „a társadalom általános erkölcsi felfogása szerinti kölcsönös támogatási kötelezettségére” [BH 2002.268., 2005.141.]. Már az új Ptk. hatálya alá esett annak kimondása, hogy az élettársi kapcsolatnak a Családjogi Könyvben szabályozott hatásaira is kiterjednek a családjog önálló alapelvei, így a 4:4. §-ban foglalt alapvető rendező elv: a családi jogviszonyok méltányos és az érdekei érvényesítésében gyengébb fél védelmét szem előtt tartó rendezése. A konkrét esetben ezért a bíróság – kiskorú gyermek hiányában is – használati jogot biztosított élettársa lakásában annak a félnek, aki 28 évi együttélés és három gyermek felnevelését követően arra igényt tartott [BH 2021.11.]. „*Praetor ius facere non potest*” – hivatalosan a bírói gyakorlat nem teremt jogot, de a hosszú időn keresztül, konkrét esetek alapján kikristályosodott elvei mináltalán szolgálhatnak a jogalkotás számára, hiszen a bírói pulpitus sokkal közelebb van a mindennapi élethez, mint a – sokszor kellően át nem gondolt – törvényalkotás. Hiszen – ahogy Tóth Ádám 2003-ban megjelent cikkében is olvashatjuk – „az utat arra kell építeni, amerre az emberek járnak.” Köszönet az Ünnepeletnek, hogy az élettársi kapcsolat előremutató szabályozásának kiindulópontjait több mint 22 éve papírra vetette, ezzel megmutatva – a töprengésektől nem mentes, de a lényegét illetően egyenessé tehető – utat e fontos terület jogi szabályozásában.